



Második európai életminőség-felmérés

Életkörülmények, társadalmi kirekesztés és mentális jólét

Összefoglaló

Bevezetés

Az elmúlt két évtizedben jelentős elmozdulás következett be a társadalmi haladásról és e haladás mérésének módjáról folytatott európai vitában. A szegénység fogalma helyébe egyre inkább a társadalmi kirekesztés fogalma lép a szociális sebezhetőségről és a hátrányos helyzetről folytatott uniós politikai eszmecserében. A munkaerőpiachoz való kedvezőtlen hozzáférés és a kedvezőtlen életkörülmények a társadalmi részvétellel és a társadalmi kapcsolatokra egyaránt hatással vannak, ami viszont kihat az európai polgárok életminőségére, és befolyásolja, mennyire érzékelnek társadalmi kirekesztést. Az Európai Alapítvány az Élet- és Munkakörülmények Javításáért (Eurofound) által 2007-ben végzett második európai életminőség-felmérés (EQLS) széles körű képet ad a 27 uniós tagállam, Norvégia, valamint a tagjelölt országok: Horvátország, Macedónia Volt Jugoszláv Köztársaság és Törökország sokszínű társadalmi helyzetéről.

Ez a jelentés az életkörülmények, a társadalmi kirekesztés és a mentális jólét közötti kapcsolatot vizsgálja. Az európai életminőség-felmérés eredményeiből merítve vizsgálja az érzékelt társadalmi kirekesztést befolyásoló tényezőket és a kirekesztésnek a mentális jólétre gyakorolt hatását. E tényezők közé tartozik a munkaerőpiachoz való hozzáférés, a jövedelemszint és az életszínvonal, valamint a szociális támogatásokhoz való hozzáférés.

Szakpolitikai háttér

Az EU 27 tagállamra való bővítésének egyik következménye számos olyan ország felvétele volt, ahol az életszínvonal jelentősen alacsonyabb, mint a korábbi 15 tagállamban (EU-15). A 12 új tagállam és a 3 tagjelölt ország közül több országban magasabb a munkanélküliség, kiterjedt a szegénység és gyenge a szociális jóléti infrastruktúra. Ebben a helyzetben kiemelten fontos az uniós politikák fejlesztése a társadalmi kirekesztés és szegénység területén.

A politikai döntéshozók feladata, hogy elősegítsék a pozitív változást az életszínvonal terén jelentkező erőteljes különbségek mérséklése érdekében, hiszen ezek veszélyeztethetik a kohéziót az Unión belül – különösen, ha az összehasonlításhoz

választott referenciacsoportok más, gazdagabb tagállamokban élnek. Egy befogadóbb Európa építése tehát elengedhetetlen az olyan uniós célok eléréséhez, mint a fenntartható gazdasági növekedés, több és jobb munkahely, valamint erősebb társadalmi kohézió.

Fő megállapítások

A társadalmi kirekesztés általános mintái

Az európai polgárok többsége úgy érzi, társadalmilag beilleszkedett; a válaszadók 86%-a pozitívan pontozza a társadalmi integrációra vonatkozó mutatókat. Másrészt a válaszadók 14%-a bizonyos szintű, 2%-a pedig erős társadalmi kirekesztésről számol be. A befogadás szintje magasabb az EU-15 országaiban, a 3 tagjelölt országban és a tizenkét új tagállamban viszont alacsonyabb. A legmagasabb szintű kirekesztésről a bolgár és a horvát polgárok, valamint Macedónia Volt Jugoszláv Köztársaság és Románia polgárai számolnak be, míg átlagosan a legalacsonyabb szintű társadalmi kirekesztés a dán, norvég és svéd polgárok körében mutatkozik.

A makrokörnyezet hatása

Egy országban érzékelt társadalmi kirekesztés átlagos szintje szoros összefüggést mutat az adott ország bruttó hazai termékével (GDP). Ez az összefüggés azonban nem állandó. Egyes országok, különösen a skandináv országok, más országokhoz, például Ausztriához, Belgiumhoz és Franciaországhoz képest az átlagnál alacsonyabb szintű társadalmi kirekesztést mutatnak, bár az egy főre eső bruttó hazai termékük szintje megegyezik az előbbi országokéval. Hasonlóképpen a legkevésbé tehető uniós tagállamok némelyike, mint Málta, Portugália és Szlovénia egészen magas befogadási szinttel rendelkezik alacsonyabb bruttó hazai terméke ellenére. Egy ország munkanélküliségi rátája és jövedelmi szegénységi szintje szintén összefügg a társadalmi kirekesztéssel, bár úgy tűnik, hogy egyes országok a magas munkanélküliség ellenére is jobban fenntartják a társadalmi integrációt.

A kirekesztés mikroszintű mutatói

A nagyobb mértékű életstílus-depriváció és a gazdasági nyomás arra utal, hogy az egyén társadalmi kirekesztést él át. A 3 tagjelölt országban és a 12 új tagállamban a

Szakpolitikai iránymutatások

nagyobb mértékű nélkülözés jelentősen hozzájárul ahhoz, hogy ott a polgárok nagyobb társadalmi kirekesztést éreznek, mint a korábbi 15 uniós tagállamban. Mindazonáltal az EU-15 országainak polgárai azonos szintű nélkülözés esetén alacsonyabb szintű kirekesztést tapasztalnak.

A különböző országokban a munkanélküliek nagyobb valószínűséggel számolnak be magasabb szintű kirekesztésről, mint a többi foglalkoztatási csoportba tartozók. A munkanélküliség hasonló szintű érzékelt kirekesztést eredményez a különböző országokban, bár a tényleges életkörülmények ezekben az országokban jelentősen eltérhetnek egymástól. A magasabb foglalkozási csoportba tartozók, valamint a nem fizikai állományú munkavállalók kisebb mértékű kirekesztésről számolnak be.

A szociális támogatások szerepe

Az európai polgárok országonként igen különbözően érzékelik, mennyire tudnak pénzügyi támogatáshoz jutni. Bár a válaszadók csaknem 85%-a arról számol be, hogy tudna pénzügyi támogatást szerezni, ha szükséghelyzetben rászorulna, ez az arány alacsonyabb a 3 tagjelölt országban és a 12 új tagállamban, mint az EU-15 országaiban. A családnak a pénzügyi támogatás nyújtásában betöltött szerepét is eltérően értékelik a különböző országokban; a 3 tagjelölt országban és a 12 új tagállamban 60%-nál kevesebben említik a családot a támogatás fő forrásaként, míg ugyanez az EU-15 esetében 70%. Az erkölcsi támogatás meglétét országonként és országcsoportonként kevésbé eltérően érzékelik. Az ilyen támogatás fő forrása a család – elsődleges forrásaként a családot nevezi meg az európai polgárok mintegy kétharmada minden országcsoportban. Összességében ugyanolyan mértékű életstílus-depriváció esetén azok az egyének, akik kapnak pénzügyi vagy erkölcsi támogatást, kisebb mértékű társadalmi kirekesztést érzékelnek.

Mentális jólét

A magasabb GDP-ben megnyilvánuló nagyobb gazdagság nagyobb mértékű mentális jóléttel jár együtt a különböző országokban. Ez lehet az egyik oka annak, hogy a 3 tagjelölt ország és a 12 új tagállam polgárai átlagosan jelentősen kisebb mentális jólétről számolnak be, mint az EU-15 polgárai. Az EU-15 országaiban élő válaszadók mindemellett bármilyen szintű nélkülözés esetén is nagyobb mentális jólétet jeleztek, mint a 3 tagjelölt ország és a 12 új tagállam polgárai.

Jelentős különbségek mutatkoznak az országcsoportok között a társadalmi kirekesztésnek a mentális egészséggel összefüggő szerepe tekintetében is. A 3 tagjelölt országban az érzékelt társadalmi kirekesztés csupán korlátozott mértékben járul hozzá a szerényebb mentális jóléthez, míg a társadalmi kirekesztés hatása ötször ilyen erős a 12 új tagállamban, és hétszerez az EU-15 országaiban. Úgy tűnik, a nélkülözés mentális egészségre gyakorolt közvetlen hatása minden országban sokkal jelentősebb, mint a társadalmi kirekesztésen keresztül gyakorolt közvetett hatás. A közvetett hatás azonban viszonylag kisebb a szegényebb 3 tagjelölt országban, mint a 12 új tagállamban vagy az EU-15 országában.

- A társadalmi kirekesztés hivatalos mutatóit lehetőség szerint ki kell egészíteni az érzékelt társadalmi kirekesztés szubjektív mértékével, hogy meghatározzuk, mely hátrányok vannak hatással az európai polgárok életminőségére, és hogy ez milyen körülményektől függ.
- Az oktatás és a különböző készségek szintjének emelése, valamint dinamikus és sokszínű munkaerőpiac kialakítása a 3 tagjelölt országban és a 12 új tagállamban lehetne az az alap, amelyre építve csökkenteni lehetne a jelenlegi és jövőbeli uniós tagállamok közötti életszínvonalbeli különbségeket.
- Annak érdekében, hogy a munkaképes személyek hozzáférhessenek a munkaerőpiachoz, a munkavégzésre képtelen személyek alapvető életszínvonalának garantálása mellett koherens és kölcsönösen előnyös módon tovább kell fejleszteni az olyan intézkedéseket, mint az aktív munkaerő-piaci programok és jövedelemátcsoportosítási rendszerek.
- A szociális támogatások mindenképp döntő szerepet játszanak az integráció és a mentális jólét javításában, illetve a rosszabb életkörülmények között élők mentális jólétének védelmében. A szakpolitikai beavatkozások terén a szociális támogatások ösztönzését, illetve e támogatások szintjének fenntartását kiemelt célként kell kezelni az uniós és nemzeti politikákban.
- A mentális egészségre vonatkozó politikának a pszichológiai nyomás tágabb értelemben vett, a rossz életkörülményekkel összefüggő forrásait is fel kell ismernie és meg kell céloznia; ezek ugyanis növelhetik a súlyosabb mentális egészségügyi problémáknak való kitettséget, amelyek később költségesebb következményekkel és kezelésekkal járnak.
- Az országoknak törekedniük kell arra, hogy tanuljanak a helyes gyakorlatból, hiszen néhány ország – különösen a skandináv országok – azonos szintű összesített jólét, valamint nominálisan azonos szintű egyéni nélkülözés mellett sikeresebben ér el magas szintű befogadást.

További információ

Az *Életkörülmények, társadalmi kirekesztés és mentális jólét* kérdését vizsgáló európai életminőség-felmérési jelentés a világhálón a következő internetes címen érhető el: <http://www.eurofound.europa.eu/publications/htmlfiles/ef0988.htm>

Az európai életminőség-felmérés áttekintő jelentése és a felmérés adatainak további másodlagos elemzése elérhető az Eurofound weboldalon: <http://www.eurofound.europa.eu/areas/qualityoflife/eqls/>.

Teresa Renehan, tájékoztatásért felelős összekötő tisztviselő
ter@eurofound.europa.eu